

Bàn thêm cách diễn đạt về Đảng

Bùi Đức Lại

Để các câu viết trong bài đỡ rườm rà xin nói tắt một số từ: Đảng - thay cho Đảng Cộng sản Việt Nam, Đảng Lao động Việt Nam; giai cấp - giai cấp công nhân Việt Nam; bản chất giai cấp - bản chất giai cấp công nhân Việt Nam; Điều lệ - Điều lệ Đảng; Đại hội I - Đại hội Đảng lần thứ I.

Đảng ta luôn thừa nhận và công khai nói rõ bản chất giai cấp công nhân của Đảng. Thực tiễn cách mạng làm cho chúng ta ngày càng nhận thức rõ thêm mối quan hệ gắn bó sâu sắc bản chất ấy với nhân dân và dân tộc. Trên cơ sở thống nhất nhận thức như vậy, cần tìm cách diễn đạt thể hiện đúng và đầy đủ tinh thần này. Nghiên cứu cách diễn đạt về Đảng trong Điều lệ qua các thời kỳ có thể nhận ra ngữ nghĩa một số ngôn từ đã được định hình chính trong Điều lệ để hiểu và vận dụng.

Điều lệ do Đại hội I thông qua (1935), nêu như sau: “Đảng Cộng sản Đông Dương là đội tiên phong duy nhất của vô sản giai cấp...”. “Đảng Cộng sản Đông Dương là hình thức tổ chức tối cao của vô sản, là bộ phận giác ngộ nhất, cương quyết tranh đấu nhất của vô sản giai cấp” (trích dẫn in nghiêng kể từ đây do người viết nhấn mạnh).

Điều lệ do Đại hội II thông qua (1951): “Đảng Lao động Việt Nam là Đảng của giai cấp công nhân và nhân dân lao động Việt Nam”.

Điều lệ do Đại hội III thông qua (1960): “Đảng Lao động Việt Nam là Đảng của giai cấp công nhân Việt Nam, là đội tiên phong có tổ chức và là tổ chức cao nhất của giai cấp công nhân. Đảng gồm những người giác ngộ tiên tiến, gương mẫu, dũng cảm và hy sinh nhất trong giai cấp công nhân, trong nhân dân lao động, trí thức cách mạng và các tầng lớp khác, tự nguyện đứng trong hàng ngũ Đảng mà phấn đấu. Đảng đại biểu quyền lợi của giai cấp công nhân, đồng thời đại biểu quyền lợi của nhân dân lao động và quyền lợi của dân tộc”.

Các Điều lệ bổ sung, sửa đổi do các Đại hội IV, V, VI thông qua có điều chỉnh một số chi tiết, nhưng ý cơ bản vẫn như trên.

Điều lệ bổ sung, sửa đổi do Đại hội VIII thông qua (1996), nói gọn hơn: “Đảng Cộng sản Việt Nam là đội tiên phong của giai cấp công nhân Việt Nam, đại biểu trung thành lợi ích của giai cấp công nhân, nhân dân lao động và của cả dân tộc”.

Như vậy diễn đạt về bản chất giai cấp của Đảng có ba cách cơ bản: 1- Đảng của giai cấp công nhân; 2- Đảng là đội tiên phong của giai cấp công nhân; 3- Kết hợp hai cách diễn đạt trên, Đảng của giai cấp công nhân, là đội tiên phong... của giai cấp.

Diễn đạt quan hệ Đảng - giai cấp - nhân dân, dân tộc cũng có ba cách cơ bản: 1- Đảng của giai cấp công nhân và nhân dân lao động; 2- Đảng đại biểu trung thành lợi ích của giai cấp công nhân, nhân dân lao động và của cả dân tộc; 3- Đảng là lực lượng lãnh đạo Nhà nước và toàn xã hội, là người lãnh đạo, người đày tớ trung thành của nhân dân.

Phân tích kỹ các cách diễn đạt nói trên có thể nhận xét mấy điểm:

1- Về cách nói của. Là cách thông dụng, giản dị, hàm nghĩa sâu xa, nhưng lại có khía cạnh không thật minh xác. Cụ thể là:

a- Trong mệnh đề “Đảng là đảng của giai cấp công nhân Việt Nam” thì “của” có hàm ý bản chất giai cấp.

b- Nhưng trong mệnh đề “Đảng là đảng của giai cấp công nhân, đồng thời là đảng của nhân dân lao động và dân tộc Việt Nam” thì “của” không đương nhiên hàm ý bản chất giai cấp nữa. Nếu cho rằng “của” vẫn có hàm ý bản chất giai cấp trong vế đầu của mệnh đề (Đảng là đảng của giai cấp công nhân), thì “của” trong vế sau (đồng thời là đảng của nhân dân lao động và dân tộc Việt Nam) cũng sẽ phải có hàm ý một bản chất nữa, tỉ như “bản chất nhân dân lao động và dân tộc chẳng hạn”. Điều này rõ ràng là không phù hợp với lý luận về đảng của chủ nghĩa Mác - Lênin. 2- Về cách nói đội tiên phong của.

a- Trong mệnh đề “Đảng là đội tiên phong của giai cấp công nhân Việt Nam” thì “đội tiên phong của” hàm chứa hai ý là bản chất giai cấp và đội tiên phong (của giai cấp).

b- Nhưng trong mệnh đề “Đảng là đội tiên phong của giai cấp công nhân, đồng thời là đội tiên phong của nhân dân lao động và của dân tộc” thì lại không đơn giản như vậy. Trong khi ý “đội tiên phong” có thể được bảo lưu thì ý “bản chất giai cấp” lại không thể được bảo lưu nữa, lý do cũng tương tự như trên.

Khái quát hai điểm 1 và 2 có thể rút ra kết luận là: Khi nói Đảng là đảng của (hoặc đội tiên phong của) A, thì “của” hàm ý bản chất của A. Khi nói Đảng là Đảng của (hoặc đội tiên phong của) A, (đồng thời) của B, C, thì “của” không đương nhiên hàm ý bản chất của A nữa. Để diễn đạt ý này cần một mệnh đề khác.

3- Về cách diễn đạt đại biểu trung thành lợi ích của. Khái niệm đại biểu trung thành lợi ích giai cấp thấp hơn bản chất giai cấp về cấp độ.

Khi nói “Đảng là đảng của giai cấp công nhân Việt Nam” thì Đảng đại biểu trung thành lợi ích của giai cấp công nhân là điều đương nhiên, lẽ ra không cần nói. Nhưng khẳng định “Đảng đại biểu trung thành lợi ích của giai cấp công nhân, của nhân dân lao động và của cả dân tộc” là cần thiết để diễn đạt ý: Là đảng của giai cấp công nhân, nhưng đảng không chỉ đại biểu trung thành cho lợi ích của giai cấp công nhân mà còn cả lợi ích của nhân dân lao động và dân tộc.

Nhưng nếu đã nói: “Đảng là đội tiên phong của giai cấp công nhân, đồng thời là đội tiên phong của nhân dân lao động và của dân tộc Việt Nam”, thì không cần thiết nói thêm “Đảng đại biểu trung thành lợi ích của giai cấp công nhân, nhân dân lao động và của cả dân tộc”.

Từ những phân tích trên, chúng tôi đề nghị diễn đạt về Đảng trong Điều lệ Đảng bổ sung sửa đổi như sau: “Đảng Cộng sản Việt Nam mang bản chất giai cấp công nhân, là đội tiên phong của giai cấp công nhân, đồng thời là đội tiên phong của nhân dân lao động và của dân tộc Việt Nam”.

Khi thảo luận vấn đề này đã có người hỏi: “Bản chất giai cấp là gì” mà lại nói “Đảng mang bản chất giai cấp”? Nói “mang bản chất giai cấp” thì phải chăng vật được mang là cái từ ngoài, ở ngoài (như cái ba lô trong câu “tôi mang ba lô”)? Xin trả lời là từ “mang” được dùng trong nhiều trường hợp hoàn toàn không phải với nghĩa cái được mang là “đưa từ ngoài vào” “không phải bên trong sự vật” (ví dụ: Bác mang nặng lòng yêu nước, thương dân; quân đội ta mang truyền thống anh hùng của dân tộc...). Còn “bản chất giai cấp” được coi là khái niệm mặc định với những nội dung vốn có; dù có bổ sung, sửa đổi thì cũng không thể phủ nhận vấn

để cơ bản này. Trong ngôn ngữ chính trị - xã hội, nhiều khi người ta dùng cả hai khái niệm bản chất giai cấp và tính chất giai cấp của một chính đảng với cùng một nghĩa, làm lẫn lộn hai khái niệm bản chất đảng và tính chất đảng. Để không hiểu khác đi, đề nghị dùng thống nhất một khái niệm bản chất giai cấp công nhân của Đảng Cộng sản Việt Nam.